

**ЛЕКСИЧНА СПОЛУЧУВАНІСТЬ ІМЕННИКІВ, ПРИКМЕТНИКІВ,
ДІЄСЛІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУ В МЕЖАХ ПАРАДИГМ
(на матеріалі публіцистичних текстів)**

Ростислав УГРИНЮК (Івано-Франківськ, Україна)

У статті проаналізовано лексичну сполучуваність іменників, прикметників та дієслів на позначення інтелекту в рамках їх парадигм з окремими іменниками, дієсловами, прикметниками, прислівниками та відповідно визначено їхню статистичну навантаженість.

In this article lexical collocations of nouns, adjectives and verbs denoting intellect within their paradigms with separate nouns, verbs, adjectives, adverbs is analysed. Their statistical value is determined.

Як відомо, під синтагматичними відношеннями в лексиці мають на увазі передусім синтаксичну, семантичну та лексичну сполучуваність. При цьому лексична сполучуваність притягує до себе таку ж пильну увагу семасіологів, як і значення слова [1: 189].

Під лексичною сполучуваністю у вузькому значенні розуміється здатність слова сполучатись з окремими словами (сполучуваність на рівні одного слова) [1: 193], а в широкому значенні розуміється здатність слова сполучатися з іншими словами в тексті [1: 192]. Тобто сполучуваність слова реалізується в контексті [4: 39].

З метою виявлення особливостей сполучуваності лексичного складу мови на позначення інтелекту – розглянемо різночастиномовні компоненти об'єктивно виділених парадигм, в рамках їх поєднуваності. Крім цього, ми визначимо їхню статистичну навантаженість, що здійснюється вперше.

Матеріалом для дослідження слугували публіцистичні тексти із газет «Welt» 2008 р., «Zeit» 2008 р., «Frankfurter Rundschau» 2008 р., «Berliner Morgenpost» 2008 р. (обсяг вибірки 20 млн. слововживань).

Лексична сполучуваність іменників. Функціональну парадигму I.1, що стосується раціонального прояву інтелекту, покривають компоненти, які

належать до різних частин мови. Це сім найбільш зустріваних дієслів і п'ять прикметників, які утворюють у сукупності 377 сполучень з компонентами I.1 (318 іменники + дієслова; 59 поєднань іменники + прикметники). Характеризуючи розум як критичну розсудливість, можемо зазначити статистично достовірні поєднання іменників з дієсловами *sich scheiden* + *Geist* ($\chi^2=491,27$; $K=0,49$), *beschwören* + *Geist* ($\chi^2=241,69$; $K=0,35$). Дещо поступаються їм за статистичними параметрами такі пари: *sein* + *Geist* ($\chi^2=41,74$; $K=0,14$), *haben* + *Hirn* ($\chi^2=36,41$; $K=0,14$), *bitten um* + *Geist* ($\chi^2=30,43$; $K=0,12$), *verlieren* + *Verstand* ($\chi^2=30,33$; $K=0,12$), *sein* + *Verstand* ($\chi^2=30,03$; $K=0,12$), що характеризують наявність або відсутність духу та здорового розуму в інтелектуальній діяльності.

Статистично доведено, що сталими є синтагматичні зв'язки *Geist* + *groß* ($\chi^2=143,61$; $K=0,75$), *Geist* + *besonnen* ($\chi^2=44,8$; $K=0,42$), *Verstand* + *klar* ($\chi^2=35,89$; $K=0,37$), *Verstand* + *schnell* ($\chi^2=33,59$; $K=0,36$), *Verstand* + *wach* ($\chi^2=33,59$; $K=0,36$), *Geist* + *klar* ($\chi^2=17,29$; $K=0,26$). Така сполучуваність логічно обґрунтована, оскільки не лише переконання, мужність, бадьорість та воля, а й швидка обробка інформації та ясний розум, що користуються попитом в суспільстві, отримують відповідне лінгвістичне вираження:

«*Sie suchen Leute mit glühender Überzeugung, einem **schnellen Verstand**, starken Nerven, unnachgiebigem Willen, großem Mut, Heiterkeit und mit Freude am Leben [Welt: 11.05.2008]*».

«*Wir brauchen nun also einen Trainer mit großem Herz und **klarem Verstand**», formulierte Präsident Harald Strutz [FR :20.05.2008]*».

Парадигму I.2 як динамічність розумової діяльності [3: 362] покривають п'ять найбільш зустріваних дієслів і вісім прикметників (678 ВВ). Статистично достовірними виявились синтагматичні відносини в парах *fehlen* + *Esprit* (8 ВВ; $\chi^2=669,31$; $K=0,58$), *rücken* + *Bewusstsein* (70 ВВ; $\chi^2=416,68$; $K=0,45$), *verändern* + *Bewusstsein* (40 ВВ; $\chi^2=234,5$; $K=0,34$), *verlieren* + *Bewusstsein* (60 ВВ; $\chi^2=193,88$; $K=0,31$), *haben* + *Bewusstsein* (30 ВВ; $\chi^2=41,82$; $K=0,14$), *sein* + *Esprit* (16 ВВ; $\chi^2=25,33$; $K=0,11$). Контекст вказує на бажання німців бачити більш

тонкий розум, дотепність у відомих людей, яких вважають професіоналами в певній галузі:

«Bohlen fehlt der Esprit. Zum Vergleich: Dieter Bohlen wirkte in der aktuellen Staffel uninspiriert, ja fast schläfrig, seine zotigen Kommentare waren bei weitem nicht mehr so verletzend wie früher [Welt: 14.05.2008]».

Лексична одиниця *Bewusstsein*, у поєднанні з дієсловами, вказує на динамічність розумової діяльності, яка проявляється в адаптації до життєвої ситуації:

*«Ihre Sparermentalität ist Vergangenheit, ihr **Bewusstsein hat sich verändert**, der Verein ist dadurch dynamischer geworden [Welt: 04.05.2008]».*

Статистичні підрахунки зв'язків I.2 із прикметниками виявили **лише** одну пріоритетну пару *Esprit + kreativ* ($\chi^2=257$; $K=1$), що, на нашу думку, засвідчує ідеальне поєднання тонкого розуму з креативністю:

*«Der **kreative Esprit** eines Koalitionspartners wie der GAL ist das Salz in der Suppe [Welt: 10.03.2008]».*

Слід зазначити, що часто вживаний німцями іменник *Bewusstsein* вказує, як правило, на процеси організації та збереження минулого досвіду [2: 210]: *Bewusstsein + kollektiv* ($\chi^2=71,21$; $K=0,53$), *Bewusstsein + öffentlich* ($\chi^2=90,93$; $K=0,6$), *Bewusstsein + mental* ($\chi^2=16,74$; $K=0,26$), *Bewusstsein + neu* ($\chi^2=34,16$; $K=0,37$).

*«Wichtig ist allerdings, dass das Ausmaß ihrer ideologisch motivierten Untaten im **kollektiven Bewusstsein** der Gesellschaft präsent bleibt [Welt: 29.11.2008]».*

У парадигмі I.3, інтелект як особливості індивідуальної бази знань, що ґрунтуються на досвіді, функціонують 11 найбільш зустріваних дієслів та чотири прикметники (1102 ВВ). Найбільшу кількість синтагматичних зв'язків зафіксовано у парах: *siegen + Vernunft* ($\chi^2=396,77$; $K=0,44$), *haben + Verständnis* ($\chi^2=82,84$; $K=0,2$), *bitten um + Verständnis* ($\chi^2=210,42$; $K=0,32$), *stoßen auf + Verständnis* ($\chi^2=183,77$; $K=0,3$), *äußern + Verständnis* ($\chi^2=279,67$; $K=0,37$), *sein + Erkenntnis* ($\chi^2=372,46$; $K=0,43$), *dämmern + Erkenntnis* ($\chi^2=259,17$; $K=0,36$), *gewinnen + Erkenntnis* ($\chi^2=127,77$; $K=0,25$).

Проаналізувавши контекст, бачимо, що німецькому народу властиві адекватне усвідомлення чужого лиха чи проблеми, яке ґрунтується на інтелектуально-моральному сприйнятті:

«*Dabei stieß sie durchaus auf **Verständnis**. Viele Menschen schickten ihr Ermutigungsschreiben und Geld, insgesamt rund 100.000 Mark [Welt: 24.11.2008]*».

Лексична одиниця *Erkenntnis* в багатьох випадках вказує на накопичений досвід:

«*All das lässt unter Muslimen eine **Erkenntnis** dämmern, dass das ideologische Virus, das zu den Terroranschlägen von New York, London und Madrid geführt hat, dasselbe Virus ist, das die muslimische Welt zugrunde gerichtet hat [Welt: 09.07.2008]*».

Стійкі синтагматичні зв'язки виявлено також у таких парах з прикметниками: *gut + Verständnis* ($\chi^2=119,97$; $K=0,68$), *gegenseitig + Verständnis* ($\chi^2=119,97$; $K=0,68$), *zentral + Erkenntnis* ($\chi^2=160,86$; $K=0,79$).

Поєднання прикметника *gegenseitig* з *Verständnis* вказує на важливість інтелектуального взаєморозуміння:

«*... das gegenseitige **Verständnis** und die Suche nach einem vernünftigen Kompromiss sind der einzige Weg, der dem Libanon seine Institutionen zurückgeben kann ... [Welt: 11.05.2008]*».

Компоненти I.4 (як здатність за допомогою мислення до пізнання та отримання знання) виявили статистично значущі зв'язки в парах *wissenschaftlich + Erkenntnis* ($\chi^2=75,8$; $K=0,54$), *bringen + Erkenntnis* ($\chi^2=122,77$; $K=0,25$). При цьому, контекст, в якому зустрічаються згадані поєднання, вказує на важливість пізнання в житті людини:

«*... plädieren 1964 vehement für eine „Entwicklung“ der katholischen Lehre über die Sündhaftigkeit einer „künstlichen“ Empfängnisverhütung im Licht neuer wissenschaftlicher Erkenntnisse ... [Welt: 25.07.2008]*».

Компонентам I.5, які вказують на інтелект (у тому числі і соціальний) як засіб вирішення задачі, притаманні поєднання *lösen + Intelligenz* ($\chi^2=519,08$; $K=0,51$), *besitzen + Intelligenz* ($\chi^2=519,08$; $K=0,51$), *fordern + Intelligenz* ($\chi^2=432,14$; $K=0,46$), напр.,

«... dass Rabenvögel ebenso wie die Primaten soziale **Intelligenz** besitzen, um ein gemeinsames Problem zu lösen [Welt: 28.03.2008]».

Прикметник *künstlich* характеризується найбільшою частотою сполучуваності з іменником *Intelligenz* ($\chi^2=257$; $K=1$), що свідчить про значне очікування суспільства щодо реалізації програм зі штучного інтелекту:

«Das Labor des Deutschen Forschungszentrums für künstliche **Intelligenz** in Bremen arbeitet unter anderem an dieser Vision. Die Wissenschaftler entwickeln mobile Robotersysteme, die universell einsetzbar sind ... [Welt: 04.05.2008]».

Компоненти I.6 не виявили статистично значущих поєднань з іншими частинами мови.

Парадигма I.7 описує інтелектуальну обдарованість як прояв своєрідного ментального досвіду особистості. Високі показники частотності ми зафіксували в парах: *haben + Begabung* ($\chi^2=36,41$; $K=0,14$), *haben + Talent* ($\chi^2=13,54$; $K=0,08$), *siegen + Talent* ($\chi^2=139,68$; $K=0,26$), *bewundern + Talent* ($\chi^2=398,29$; $K=0,44$), *groß + Talent* ($\chi^2=257$; $K=1$).

Як бачимо, раціональний характер інтелекту виражають 7 парадигм, проте основне функціональне навантаження, очевидно, лежить на парадигмах 1.3, I.2, що засвідчують і частоти вживання компонентів парадигм, і релевантні статистичні зв'язки в їх межах.

Оскільки один семантичний простір поля інтелекту можуть покривати різні частини мови, то вважаємо за доцільне проаналізувати також лексичну сполучуваність прикметників та дієслів в рамках їх парадигм з окремими іменниками, дієсловами, прислівниками та відповідно визначити їхню статистичну навантаженість.

Лексична сполучуваність прикметників. Компоненти парадигми П.1, що характеризує інтелект як ряд окремих здібностей та навиків [9: 8], найчастіше утворюють колокації з 16 іменниками та 6 дієсловами (1617 ВВ).

Найбільше зв'язків зафіксовано для пар *Schüler+begabt* (58), *Kind+begabt* (48), бо проблема обдарованості виходить на передній план у державній політиці Німеччини. Найбільш обдарованим дітям держава надає підтримку та заохочує їх:

«Deshalb fördert das Saarbrücker „Juniorstudium“ seit 2002 technisch **begabte Schüler** bereits vor dem Abitur [Welt: 01.10.2008]».

Статистично значущими виявились синтагматичні зв'язки в парах *intelligent+Mensch* ($\chi^2=33,17$; $K=0,19$), *klug+Mensch* ($\chi^2=100,22$; $K=0,33$). Подальші контексти вказують на оптимальне вирішення розумними людьми комплексних когнітивних завдань в умовах відкритого обміну міркуваннями [7: 122]:

«Dabei geht es darum, dass ein **intelligenter Mensch** durch einen längeren, offenen Austausch über verschiedenste Themen herausfinden soll, ob er es mit einem Menschen oder einer Maschine zu tun hat [Zeit: 1.05.2008]».

При цьому, значна кількість зв'язків зафіксована і у парі *intelligent+Lösung* (46), що підтверджує висновок психологів про велику необхідність в ефективних рішеннях [5: 51]:

«Die Aufgabe der Manager ist es nun, **intelligente Lösungen** zu finden, wie die Neuordnung zu einem fruchtbaren Ergebnis führen kann [FR: 13.12.2008]».

Поступаються їм за частотою такі пари *intelligent+Frau* (16), *intelligent+Politiker* (10), *intelligent+Handeln* (9), *klug+Antwort* (9), *intelligent+Haus* (8). Слід зазначити, що широкого вжитку набули поєднання прикметника *intelligent* з різного роду одиницями техніки та іншими складовими промислового виробництва, тобто поруч з природнім інтелектом з'являється штучний [6], який викликає великий інтерес у німецької нації:

«Darüber hinaus sollen **intelligente Messgeräte** Informationen zum Stromverbrauch liefern [Welt: 30.12.2008]».

На особливу увагу заслуговує синтагматичне сполучення *gescheit+Hund* (7), *intelligent+Tier* (6), за яким інтелект властивий в меншій мірі також тваринам [див. 10: 481]:

«Wenn es ein geistig zurückgebliebenes Baby wäre und ein **gescheiter Hund**, würde ich den Hund retten [Welt: 11.08.2008]»;

«“Die Pferde“, erklärte Men Juon noch vor dem Aufsitzen sind ungeheuer **intelligente Tiere** [Zeit: 29.12.2008]».

Парадигму П.2, яка підкреслює, що генетика відіграє важливу роль в інтелекті, але в поєднанні із середовищем [8: 97], описують п'ять іменників та три дієслова (484 ВВ). Цікаво відзначити, що найчастіше зустрічається словосполучення *talentiert+Spieler* (56). Як бачимо, це пов'язано передусім з великою популярністю футболу в Німеччині:

«*Keine Frage, der Kader hat durchaus Klasse, beim HSV stehen eine Reihe talentierter Spieler unter Vertrag, die entwickelt werden können und ihren Leistungszenit noch nicht erreicht haben* [Welt: 17.11.2008]».

Також статистично достовірний зв'язок зафіксовано в парі *weise+Mann* ($\chi^2=601,37$; $K=0,82$), що підтверджує думку фахівців-психологів А.Т. Чіанчоло та Р.Й. Стернберга про одночасний вплив природнього та соціального факторів на інтелект людини [8: 97]. Контекст підкреслює особливо успішність цього поєднання:

«*Sein Ruf als tugendhafter und weiser Mann zog Ratsuchende an, aber auch sein philosophischer Gegenspieler sprach auf einer Studienreise mit seinen Schülern bei ihm vor* [Zeit: 26.06.2008]».

Дещо поступаються їм за частотою такі пари: *talentiert+Künstler* (17), *talentiert+Nachwuchs* (11), що засвідчують зацікавленість до талановитих представників підростаючого покоління та сприяння їхньому розвитку:

«*Talentierter Nachwuchs erhält bei uns den nötigen Freiraum, um sich zu entfalten* [Welt: 29.11.2008]».

П.3 представлена лише сполученням *aufgeweckt+Kind* (6). Крім цього в контекстах зустрічаються поєднання *aufgeweckt+Junge*, *aufgeweckt+Zehnjährige*, що вказують на характеристики здібності швидкого засвоєння інформації:

«*Ihre Klassenlehrerin ist von der aufgeweckten Zehnjährigen begeistert, die nahezu perfekt Englisch spricht, sich für Umweltschutz interessiert, in den Ferien die Berlitz-Sprachenschule besucht und sogar in Sport klasse ist* [FR: 11.01.2008]».

Для мікросистеми П.4 характерні поєднання *schlaue+Leute* (10), *schlaue+Frau* (6), у складі яких прикметник *schlau* характеризує розумну, тямущу особистість:

«Die hat **schlaue Leute** und gute Strukturen in Niederbayern und kümmert sich sogar um die angrenzenden Regionen in Oberbayern und Österreich [Welt: 17.12.2008]»;

«Männer wollen **schlaue Frauen** - ohne Karriere [Morgenpost: 30.11.2008]».

П.5 виявилася, попри психологічну важливість цієї категорії, фактично не навантажена.

Парадигму П.6 репрезентують сполучення *schlau+Leute* (6), *diplomatisch+Antwort* (11), які описують розумну, тактовну поведінку в досягненні певної мети, за рахунок зменшення наслідків від непопулярних заходів:

«Natürlich wünschen wir heute, wir hätten uns früher darum gekümmert. Aber in Wirklichkeit kann man doch von keinem Unternehmen erwarten, dass es immer alles zur rechten Zeit tut. Es gibt einfach zu viele andere **schlaue Leute** da draußen [Zeit: 01.2008]»;

«Auf die Frage, ob der Konzern nun die Ticketpreise erhöhen wird, bekamen die Journalisten am Montagmorgen in einer Schaltkonferenz mit Bahn-Personalvorstand Margret Suckale eine **diplomatische Antwort** [Zeit: 10.3.2008]».

Статистично значущі синтагматичні зв'язки виявлені у парах *diplomatisch+Dienst* ($\chi^2=399,2$; $K=0,67$), *diplomatisch+Beziehung* ($\chi^2=315,51$; $K=0,59$), що свідчить про важливу роль дипломатії для держави:

«Ich frage den Botschafter nach seiner Kindheit, die er in Moskau und Neu-Delhi verbrachte, wo sein Vater in **diplomatischen Diensten** stand [Welt: 21.12.2008]»;

«Hoffentlich hat die Frau Merkel demnächst nicht so viel Arbeit, die **diplomatischen Beziehungen** wieder zu verbessern [FR: 25.12.2008]».

Семантика сполучень П.7 вказує з одного боку на досвід, що сприяє прийняттю правильного, розумного, не поспішного рішення, здійснення обдуманого вчинку, а з іншого на обдарованість. Сюди належать наступні колокації *vernünftig+Lösung* ($\chi^2=213$; $K=0,49$), *vernünftig+Mensch* ($\chi^2=102,14$; $K=0,34$):

«Wir haben genügend Zeit, zu **vernünftigen Lösungen** zu kommen, sagte Ramsauer [Zeit: 11.11.2008]»,

«Kein **vernünftiger Mensch** will die DDR-Ökonomie eins zu eins reaktivieren [FR: 18.11.2008]».

Поєднання *gelehrig+Schüler* (15) характеризує світових лідерів, як свого часу здібних учнів, що легко засвоюють інформацію:

«Obama sei ein **gelehriger Schüler** gewesen, sagt Kellman [Zeit: 10.04.2008]».

Сполучення П.8 *überlegt+Entscheidung* вказує на важливість обдуманого рішення:

«**Die Entscheidung** muss aber wohl **überlegt** sein. Denn ein Vierbeiner ist schließlich kein Kinderspielzeug, das man bei Nichtgefallen umtauschen kann, sondern ein Lebewesen mit Bedürfnissen ... [Welt: 16.12.2008]».

Як бачимо, основне навантаження виконують прикметникові парадигми П.1 та П.4, а деякі парадигми, як П.3, П.5, виявилися, попри психологічну важливість цієї категорії, з точки зору фахівців-психологів, фактично не навантажені, бо даний семантичний простір відповідно заповнюють дієслівні та іменникові парадигми.

Лексична сполучуваність дієслів. З компонентами парадигми Д.1 найчастіше зустрічаються прислівники *langfristig* (45), що свідчить про важливість продумування декілька кроків наперед, *politisch* (6 ВВ), *europäisch* (15), як результат об'єднаної Європи:

«Wer mitten hindurch will, muss **langfristig denken** und viel Geld und viel Zeit investieren [Zeit: 04.12.2008]»;

«"Eine Führungskraft muss vor allem **politisch denken** und handeln können", erklärt Hohensee [Welt: 19.04.2008]»;

«Wolfgang Sprißler von der HypoVereinsbank und Dieter Rampl von der UniCreditGroup luden zum exklusiven Weihnachtskonzert mit politischer Aussage - das Motto: "**Europäisch denken, europäisch handeln: Wir bauen Brücken in Europa**" [Welt: 07.12.2008]».

Слід зазначити, що дієслово *denken*, як і інші дієслова розумової діяльності, поєднується з іменниками на позначення людей, що свідчить про антропоморфність інтелекту, наприклад *Zuschauer* (8), *Wissenschaftler* (3):

«*Auch als im Jahr 2003 die Entzifferung des menschlichen Genoms gefeiert wurde, **dachten viele Wissenschaftler**, jetzt endlich sei eines der größten Rätsel der Menschheit gelöst – nun könne man einfach im »Buch des Lebens« lesen, es waren ja alle Buchstaben da!* [Zeit: 01.2009]».

Компонент Д.1 *glauben* утворює найчастіше колокації з підсилюючими прислівниками *fest* (216), *sofort* (9):

«*Sie klingen sehr leidenschaftlich. Sie **glauben fest** daran, dass die Ukraine es schaffen wird?* [Welt: 5.11.2008]»;

«*„Wenn man geliebt wird, gibt man sein Bestes,“ sagt er. Eine einfache Botschaft, die man Chris Howland **sofort glaubt*** [Welt: 29.07.2008]».

Для парадигми Д.2 властиві сполучення *lange+nachdenken* (35), *gründlich+nachdenken* (18), *tief+nachdenken* (9), які характеризують тривалість мислення німецького народу:

«*Da muss der dynamische Mann, dem man nicht ansieht, dass er die 60er-Altershürde genommen hat, nicht **lange nachdenken*** [Welt: 26.10.2008]»;

«*Die CDU/CSU sollte über diese Forderung noch einmal **gründlich nachdenken*** [Welt: 23.09.2008]»;

«*Es ist eine Schande, dass wir nicht in der Lage waren, unsere verletzlichen Kinder vor der Gefahr zu schützen. Wir müssen darüber **tief nachdenken*** [Welt: 02.06.2008]».

Для синонімічного ряду Д.3 найбільш типовими сполученнями виявились *überlegen+gut* (225), *überlegen+genau* (138), *überlegen+gründlich* (22), які вказують на точність та ґрунтовність мисленнєвого процесу:

«*Doch sollten sich die Anleger dies **genau überlegen*** [Welt: 13.12.2008]»;

«*Dann werde sich jedes Unternehmen **gründlich überlegen**, ob sich das Risiko lohne* [Welt: 22.08.2008]».

Крім цього, часто вживаним іменником з дієсловами даної парадгми є *Ruhe* (23):

«Wir werden in unseren Gremien **in Ruhe überlegen**, welcher Weg wohin führt [Welt: 06.11.2008]».

Як бачимо, основне навантаження виконують дієслівні парадигми Д.3 та Д.1. Необхідно підкреслити, що парадигми Д.4, Д.5, Д.6 фактично не навантажені, тому ці ділянки лексико-семантичного поля «інтелект» довантажуються компонентами, що належать до інших частин мови.

Щоб детальніше простежити якими парадигмами іменників, прикметників, дієслів, покриваються окремі семантичні простори, слід розглянути в перспективі ЛСП як функціонуючий організм – поєднання окремих ЛСГ і їх парадигм.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Левицкий В.В. Семасиология. – Винница: НОВА КНИГА, 2006. – 512 с.
2. Лобанов А.П. Когнитивная психология: от ощущений до интеллекта: учеб. пособие. – Минск : Новое знание, 2008. – 376 с.
3. Самарин Ю.А. Очерки психологии ума. Особенности умственной деятельности школьников. – М.: Академия пед. наук РСФСР, 1962. – 504 с.
4. Степанова Г.В., Шрамм А.Н. Введение в семасиологию русского языка. – Калининград: „Калининградская правда“, 1980. – 72с.
5. Шевырёв А.В. Технология творческого решения проблем (эвристический подход) или книга для тех, кто хочет думать своей головой. Книга первая. – Мышление и проблема. Психология творчества. – Белгород: «Крестьянское дело», 1995. – 210 с.
6. Calvin W.H. Wie das Gehirn denkt. Die Evolution der Intelligenz / Übersetzt aus dem Englischen von M. Niehaus-Osterloh. – München: Elsevier GmbH, 2004. – 261 S.
7. Cognition and Intelligence: identifying the mechanisms of the mind / Sternberg R.J., Pretz J.E. – Cambridge: University Press, 2005. 345 P.
8. Intelligence / A.T. Cianciolo, R.J. Sternberg; Yale University. – Padstow, Cornwall: Blackwell Publishing, 2004. 170 P.
9. Jäger A.O. Dimensionen der Intelligenz. 3 Auflage. – Göttingen: Hogrefe, 1973. – 421 S.
10. Lucia M. Vaina Matters of Intelligence. Dordrecht: D. Reidel, 1987. – 495 P.
11. Welt: Die Welt. – 2008. – Режим доступу : <http://www.welt.de>
12. Zeit: Die Zeit. – 2008. – Режим доступу : <http://www.zeit.de>
13. Frankfurter Rundschau: Frankfurter Rundschau. – 2008. – Режим доступу : <http://www.fr-online.de>
14. Berliner Morgenpost: Berliner Morgenpost. – 2008. – Режим доступу : <http://www.morgenpost.de>

Ростислав Угринюк – асистент кафедри німецької філології Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
Наукові інтереси: проблеми семантики